

BOOKA.

Knjiga **176**

ARNON GRUNBERG
TIRZA

Naslov originala
Arnon Grunberg
Tirza

© 2006 by Arnon Grunberg

ZA IZDAVAČA
Ivan Bevc
Nika Strugar Bevc

© za srpsko izdanje

BOOKA

11000 Beograd, Cara Dušana 68

office@booka.in

www.booka.rs

IZVRŠNA UREDNICA

Sanja Bogičević

PREVOD S HOLANDSKOG

Mila Vojinović

LEKTURA

Borka Slepčević

KOREKTURA

Ana Vranješ

PRELOM

Bodin Jovanović

DIZAJN KORICA

Jakov Jakovljević

ŠTAMPA

DMD štamparija

Beograd, 2022.

Nederlands
letterenfonds
dutch foundation
for literature

Objavlivanje ove knjige omogućeno je uz
finansijsku podršku Holandske fondacije za
književnost.

Sva prava zadržana.

Nijedan deo ove knjige ne može se koristiti
niti reprodukovati u bilo kom obliku bez pismene
saglasnosti izdavača.

ARNON GRUNBERG
TIRZA

Prevela Mila Vojinović

Parovi su zaverenici u potrazi za zločinom.
Često ne odu dalje od seksa.

Adam Filips, *Monogamy* (1996)

I

Kirija

1

Jergen Hofmester stoji u kuhinji i seče tunu za zabavu. Levom rukom pridržava sirovu ribu. Služi se nožem onako kako je naučio na kursu „Napravite svoj suši i sašimi“, koji je pre pet godina pohađao zajedno sa suprugom. Ne treba previše pritiskati, u tome je tajna.

Kuhinjska vrata su napola otvorena. Žega je, kao što se Tirza i nadala. Već nekoliko dana redovno prati vremensku prognozu, kao da joj uspeh žurke zavisi od vremena.

Zvanice bi uskoro mogle da zaposednu baštu. Gaziće po biljkama. Omladina će sedeti na drvenim stepeničicama koje vode u dnevnu sobu, neko će se smestiti na četiri baštenske stolice koje je Hofmester nabavio kada su se doselili ovamo. A opet, neki drugi će se probiti do male šupe, kod koje je Hofmester ranije već više puta posle žurki pronalazio prazne flaše piva, nepopijene čaše vina pored kosilice, flaše egzotičnih etiketa oko motorne testere kojom je orezivao jabuku svake nedelje s proleća i jeseni. Kesicu čipsa koju su zaboravili da otvore i koju je jednog jutra odsutno pojeo.

Tirza je često pravila žurke, ali večeras je drugačije. Baš kao i životi, i žurke mogu da budu propale ili uspešne. Iako Tirza to nije rekla, Hofmester je osetio da od ove večeri mnogo toga zavisi. Tirza, njegova najmlađa ćerka, najuspelija. Savršeno uspela, kako iznutra, tako i spolja.

Rukavi Hofmesterove košulje su povrnuti. Kako bi je zaštitio od fleka, stavio je kecelju koju je kupio ranije, kao poklon za Dan majki. Izgleda muževno za svoje standarde. Nije se brijao šest dana. Nije imao vremena. Kako je ustao, tako su ga obuzele misli koje ga ranije nisu obuzimale, bar ne u toj meri: planovi, sećanja na decu kada su tek propuzala, ideje koje su mu se u rano jutro činile briljantnim. Posle će na brzinu da se obrije. Želi da deluje reprezentativno i šarmantno. Tako će ga gosti videti: kao čoveka koji nije živeo uzalud.

Kružice sa sušijem i sašimijem, besprekorno poređanim na poslužavniku koji je specijalno za to nabavio u japanskoj prodavnici. S ponekim će počavrljati, uzgred će reći: „Probaj sašimi od hobotnice.“ Roditelj koji sebe stavlja u drugi plan, to će biti. U tome je tajna roditeljstva: staviti sebe u drugi plan. Roditeljska ljubav je žrtva koja se podnosi ćutke. Sva ljubav je žrtva. Ništa po njemu neće videti. I nema šta da se vidi. Poneko će mu čestitati na Tirzinim impresivnim ocenama, možda će ga neki nastavnik među zvanicama pitati šta Tirza dalje planira, a on će, s poslužavnikom u ruci, odgovoriti: „Prvo će malo da putuje. Namibija. Južna Afrika. Bocvana. Zatim se vraća na studije.“ Biće savršen domaćin, onaj što ima oči na leđima. Neće samo donositi hranu i piće već će pomno motriti na usamljene i zanemarene goste. Hofmester će zabavljati one koji nemaju nikog drugog s kim bi pričali osim sopstvene čaše ili sušija. Ponudiće svoje društvo povučenim gostima. I plesaće se, takođe će se i plesati.

Hofmester zahvata iz činije pune mlakog pirinča, gnječi ga, i dok to radi, posmatra okvir kuhinjskih vrata, kao da nikada ranije nije spremao u ovoj kuhinji. Vidi farbu koja se ljušti, mesto pored vrata na kom su se ogulile tapete, gde je jednom završila cipela kojom ga je Tirza gađala u glavu. Nakon

što je viknula „kretenu“. Ili pre toga, ne seća se više. Sva sreća pa je prozor ostao čitav.

Posmatra pirinač u svojoj ruci. Japanac to uvek radi bolje. Hofmesterov suši je bezobličan. Čudi ga predanost kojom ga gnječi, kao što je začuđen i nad ludostima iz prošlosti. Ona vrsta ludosti koja ne prouzrokuje previše štete.

Još jednom baca pogled na farbu koja se ljušti, podseća ga na sopstvenu kožu. Ima kremu, ali već nekoliko dana je nije mazao. S pirinčem u ruci počinje da razmišlja o tome da ovu kuću, svoju kuću, proda. Tu pomisao prvo ne uzima za ozbiljno, razmišlja o tome kao o stvarima koje se ipak neće ostvariti. Kao na primer da te zamrznu posle smrti i probude nakon sto godina. Ali ubeđenje lagano raste. Došlo je vreme. Koliko još da čeka, i šta?

U prošlosti je slične planove odbacivao istog časa. Njegova kuća bila je njegov ponos. Jabuka koju je sam posadio bila mu je treće dete. Pomišljao je, doduše, i ranije na to da otuđi kuću i jabuku, u slučaju nužde, ali nije išlo. Bilo je nemoguće, protivprirodno. Kuda će s porodicom? Jabuka više nije mogla da se iskopa. Bio je vezan za ovu kuću, bio je vezan za sve. A kada prijatelji i poznanici nisu znali šta lepo da kažu o Hofmesteru, što se s vremena na vreme dešavalo, uvek bi se našao neko da primeti: „Ali Jergen živi na dobroj lokaciji.“

Dobra lokacija. Hofmesteru je to bilo najvažnije. Ambicije negde moraju da se ispolje. Uglavnom je to bila adresa. Obuzimalo ga je izvesno uzbuđenje kada bi pominjao ime svoje ulice. Kao da mu je identitet, sve što je bio i za šta se zalagao, bio stopljen s nazivom ulice, kućnim i poštanskim brojem. Poštanski broj je više i od samog prezimena Hofmester, više i od njegovog zanimanja ili titule doktora nauka koju je ponekad stavljaio ispred svog imena, ne iznoseći pritom neistine, odavao ko je i šta je želeo da bude.

Više ne mora da živi na dobroj lokaciji. Ta spoznaja da više nema potrebe, dok prekriva pirinač komadom tune, čini mu se kao spasenje.

Suviše je star da bi bio otpušten, tako su mu rekli. A kad si suviše star da bi bio otpušten, suviše si star i da bi živeo na dobroj lokaciji. Ako ti je dom za stare udaljen manje od jedne decenije, onda više i nije važno. Poznaje ljude svojih godina koji su već dementni. Istina, mnogo su pili.

Dalje od ove kuće, dalje iz ovog kraja, dalje iz ovog grada, to je sve što mu još pada na pamet dok traži smisao reči „rešenje“. Ima ljudi koji se ujutru probude s mišlju: treba da se nađe neko rešenje za sve ovo, ovako više ne može. Hofmester je jedan od njih.

Deca su otišla od kuće ili rade na tome da odu, posao mu se sveo na ispraznu aktivnost koja više nema nikakve veze s produktivnošću, samo s čekanjem. Može na istok. Ranije, dok je studirao nemački i iznosio mišljenja o ekspresionističkim pesnicima kao da ih je lično poznao, nameravao je da se preseli u Berlin i napiše veliku knjigu o ekspresionističkom pesništvu. Sada to može da učini. Za takvu knjigu nikad nije kasno.

Nedostajaće mu poštanski broj, utisak koji je na neke ljude ostavljala njegova adresa. Pretpostavka uspeha koja uz nju ide. Miris uspeha. Sada kada mu mlađa ćerka odlazi u Afriku, vreme je da se i on oslobodi svog poštanskog broja. Nema više roditeljskih sastanaka na koje treba ići, nema nastavnika s kojima se treba rukovati. Koga još treba da zadivi?

Mora priznati da ga još samo osećanja i strah od promene vežu za ovo mesto. S obzirom na to da je Hofmester došao do tačke u životu kada su mu prevashodno potrebni keš i plan bekstva, izlaz, odlučio je da se više ne obazire mnogo na osećanja i strah.

U zanosu seče tunu. Tako to radi suši-majstor, sec-sec-sec. Riba treba da dočeka nož kao prijatelja. Stavlja komadić tune u usta. Račići na tacnici čekaju svoj pirinač.

Jutros se odvezao u Dimen kako bi obavio nabavku u veleprodaji za restorane. Sirova tuna na jeziku pruža Hofmesteru prijatnu senzaciju. Svežina. To je ključno kod sašimija.

Supruga ulazi u kuhinju u kućnoj haljini i jpankama na stopalima. Pita: „Je l' zvala Ibi?“

Hofmester se još nije navikao na suprugino prisustvo. Otišla je ima već tri godine. Više od tri godine. Radionica „Napravite svoj suši i sašimi“ nije pomogla.

Ipak, vratila se, uprkos svim očekivanjima. Pre šest dana. Negde oko sedam uveče.

Hofmester je bio u kuhinji. Često je bio tamo otkako ga je supruga napustila, zapravo i pre toga. Šporet mu je bio pravo radno mesto. Supruga se nikada nije osetila pozvanom da se angažuje u kuhinji. Njeni talenti dosežali su dalje od lazanja, bili su važniji od podizanja dece. Uvek joj je nešto drugo u životu bilo bitnije nego da nahrani svoju porodicu.

Začulo se zvono na ulaznim vratima, pre šest dana, i Hofmester je povikao: „Tirza, hoćeš li otvoriti?“

„Tata, telefoniram“, viknula mu je.

Tirza mnogo telefonira. To je normalno, tako je čuo od ostalih roditelja. Telefoniranje može da preraste u hobi. On retko razgovara telefonom. Kad zazvoni telefon, uvek je za Tirzu. I otac onda, kao iskusan radnik i izvrstan tata, kaže: „Možete da je dobijete na mobilni telefon. Ovo je broj.“

Hofmester je te večeri pekao jelo u rerni. Recept je bio iz kuvara. Otkako ga je supruga napustila, Hofmester je postepeno izgradio zadivljujuću zbirku recepata. Smatrao je da improvizacija nije znak kreativnosti, već čista lenjost. Za

njega je recept bio svetinja. Jedna kašičica je jedna kašičica. Nije mogao da izađe iz kuhinje. Rerna se dovoljno zagrejala. Samo što je ubacio tepsiju.

„Tirza, otvori“, viknuo je još jednom. „Ja trenutno ne mogu. Sigurno je komšija. Kaži mu da ću svratiti kasnije. Otvori, Tirza!“

Komšija je mladić koji zapravo i nije više toliko mlad, ali je zvanično samac, živi na gornjem spratu kuće koju je Hofmester krajem sedamdesetih tako povoljno kupio. Mladić, koji studira za notara, redovno se žali Hofmesteru na sve i svašta, a često na istu stvar: smrad u kupatilu. Najmanje jednom nedeljno pojavi se pred vratima s prigovorima i jadikovkama.

Hofmester uvek iznova obećava popravku, iako su mu dva pouzdana vodoinstalatera objasnila da ne može mnogo da se učini, osim ako neće da promeni sve cevi, što košta čitavo bogatstvo. Čitavo bogatstvo ne poseduje, a i da ga poseduje, ne bi mu palo na pamet da ga potroši na nove cevi.

Pored svega ostalog, Hofmester je i stanodavac.

Čuo je kako Tirza psuje, čuo je kako ide ka ulaznim vratima. Nakon toga je bilo tiho i on se koncentrisao na jelo u rerni u ubeđenju da pred vratima stoji podstanar sa savetima koje mu niko nije tražio i gotovo neskrivenim pretnjama.

Stanarska prava, renomirani advokati, stambene komisije, čime sve nije pretio. Hofmester je u svom životu stanodavca sa svima njima već imao posla, ali nisu uspeli da ga savladaju. Grabljivica Hofmester je uzvraćala napad, protiv institucija, protiv podstanara, protiv zakona, čiji je cilj često bio isključivo da njega nasamare. Grabljivica Hofmester je žilava.

Minut kasnije, nije prošlo više od toga, Tirza je ušla u kuhinju. Učinilo mu se da je bleđa, rastrojena. Ali verovatno je

to naknadno umislio, jer je uvek tako izgledala. Rastrojenost se samo jednog dana pojavila na njenom licu, i nikada više nije nestala, a da on to nije ni primetio.

„Mama je“, rekla je.

Intuitivno je izvadio jelo iz rerne i isključio je. Zurio je u njega. Bakalar i krompir. Jednostavno, a ipak ukusno. Znao je da će ovo potrajati. Nije bilo reči o vonju u podstanarevom kupatilu. Za promenu, nije bilo reči o kanalizaciji, već o majci njegove dece.

Supružnici doduše ne plaćaju kiriju, ali se baš kao i podstanar, s kojim je stanodavac po definiciji na ratnoj nozi, žale. Žalba, to je zajedničko supruzi i podstanaru, zamernije. Pretnje. Zakeranje. A iza svega toga se, kao bolest, krije zavisnost.

Stambene komisije, inspekcije za zaštitu stanarskih prava, advokate, sve je izvrdao i fino ih otkao, ali ženu koja se krila iza zaboravljene reči „mama“, majku svoje dece, nikada nije. Ona je bila opasnija od stanarskih prava, lukavija od inspektora građevinskih i stambenih poslova.

Još uvek držeći u ruci krpku kojom je izvadio tepsiju iz rerne, otišao je ka ulaznim vratima. Iznenadilo ga je što je došla baš večeras. U vreme večere.

Prvih meseci nakon njenog odlaska, prve godine zapravo, takoreći je svakog dana računao na to da bi mogla da se vrati. Ponekad je s posla zvao kući ne bi li video da li će se ona javiti. Još je imala ključeve, a on nije zamenio brave. Nije mogao da poveruje da se nikada neće vratiti. Nije mogao da zamisli da je spremna na to da zameni ovu adresu adresom koja je vredela mnogo manje, koja je bila mnogo banalnija, beznačajnija. Splav, tako su mu rekli.

Međutim, nakon nekog vremena morao je da prihvati da su njegove procene bile netačne, nije se vratila. Nije se ni

potrudila da stupi u kontakt s njim ili da pokupi stvari koje su ostale. Otišla je i nije se vraćala. Naučio je da živi s njenom tišinom, kao što je pre toga živeo s njenim prisustvom.

Supruga je u početku još sporadično održavala kontakt sa starijom ćerkom Ibi. Sastajale su se u gradu, u kafeu u kom su se sastajali ljudi koji nisu želeli da budu viđeni. Ali kasnije je i to prestalo. O tim susretima Hofmester nije znao mnogo, a nije ni navaljivao na Ibi, koja se zapravo zove Iza-bela, ali koju su od rođenja svi zvali Ibi, da mu kaže. Ne, ono o čemu je Ibi pričala s majkom, ostalo je tajna.

Tirza nije želela više ništa da ima s majkom, a s njim, ocem svoje dece, supruga od svog odlaska nije razmenila ni reč. Čak ni pismom ili imejlom. Hofmester je znao da je živa, da je nakon splava otišla u inostranstvo, ali njegova saznanja nisu sezala mnogo dalje od toga. S inostranstvom je počela crna rupa. I zbog toga mu je žao.

Što je tišina duže trajala, to je i žal više rasla. Vreme ne leči sve rane, otkrio je, vreme čini da se rane otvore, inficiraju i upale. Možda smrt donosi kraj svem bolu, u to se vreme ne meša.

Hofmester je naravno mogao da pozove ili da pošalje razglednicu, ali nije učinio ništa od toga. Imao je on ponos, u tišini je čekao da ona uvidi svoju grešku. Mladalačka ljubav na splavu, to je moralo biti greška. Kako drugačije. Na kraju, splav je sam po sebi bio greška. Mirno je nastavljao svoj život, u iščekivanju uvida do kog će njegova supruga doći.

Prvobitno je taj život nastavljao da živi s dvoje dece. Međutim, nakon pola godine, starija ćerka je uradila ono što je videla od majke: otišla je od kuće.

Prvih meseci bi, kada bi se uveče začulo zvono, zatekao sebe kako misli: to je ona, moja supruga, vratila se. Međutim, očekivanje je postepeno postalo ritual, navika bez sadržine,

a zajedno s očekivanjem nestala je i nada. Majka njegove dece je otišla. To je bila činjenica, a činjenice se tako nazivaju zato što su uglavnom nepromenljive.

Međutim, sada je stajala tu, u punom sjaju, bila to činjenica ili ne. U predvorju. Sa istim koferom s kojim je i otišla. Crveni kofer na točkiće. Mirno je izašla na vrata, njen odlazak se nije pretvorio u dramu, ali povratak jeste.

Prizor supruge pogodio ga je više nego što je mogao da pretpostavi kada je u kuhinji stavljao pleh na radnu površinu. Zašto?, pitao se Hofmester. Zašto večeras? Šta se to moglo dogoditi? Nije razumeo ovu posetu, a bio je neko ko je želeo da razume stvari. Užasavao se iracionalnog, kao što se drugi užasavaju štetočina.

Čežnja ka racionalnim razmatranjima koja dovode do promišljenih postupaka, ostala je sasvim neutažena. Obuzele su ga nepoželjne misli. Postao je, mora priznati, nervozan već kada je njegova ćerka izgovorila reč koja više nije postojala u ovoj kući. Mama.

Ono što je bog bio za ateiste, za porodicu Hofmester bila je mama. Niko nije govorio o majci koja je uzela put pod noge. Niko nije izustio tu zloglasnu reč. Niko nije govorio: „Dok je mama živela kod nas...“ Čak ni na roditeljskim sastancima, koje je prilično fanatično posećivao, nije se više pominjala žena koja je bila majka njegove dece. Prihvatili su ga kao samohranog oca, i to tako temeljno da se njegova okolina pretvarala da Hofmester još od svog rođenja nikada nije bio ništa drugo od ovoga. Da je za to bio predodređen od malih nogu. Sazdan da bi bio samohrani otac. A treba reći da je srastao sa svojom ulogom.

Nije bilo mame. Time je nestalo pravo na postojanje te reči. Sada je on bio tu, otac i majka u jednom. Jedini, zato i pravi, preostali, i s njim će sve postati bolje.

Kada se našao naspram nje, Jergen Hofmester je primetio da je uzbuđen. Ne u seksualnom smislu reči, već uzbuđen kao što se čovek uzbuđi pred ispit, čak i kada zna da je sve naučio. Svašta može poći po zlu. To mu je govorio adrenalin, to mu je šaputala koncentracija s kojom ju je posmatrao: mnogo toga može poći po zlu.

Odmeravao ju je, prvo glavu, a zatim kofer. Na trenutak je osetio neshvatljivo iskušenje da je privije uz sebe, da je dugo drži tako privijenu. Ali, umesto toga, samo se naslonio desnom rukom na zid, tobože nonšalantno. U levoj ruci mu je visila krpa. Hofmester je bio čovek koji je čitavog života bio u potrazi za stavom i sada kad je život gotovo prošao, još ga nije našao. Bez stava, ali s krpom.

Jedino što je mogao da pomisli bilo je: uvek se desi kad ne očekuješ. Kao da se samo zbog toga dešava, zato što ne očekuješ.

Koliko je samo dugo ovo iščekivao? Da se pojavi na vratima. U prošlosti je više puta odlazila, ali se uvek vraćala. Nakon nekoliko dana, nekoliko nedelja, njeni hirovi nikada nisu trajali duže od dva meseca. I jednog dana bi se vratila kući. Bez srama, bez ijedne reči kajanja, oholo, trunčicu agresivno, ali pojavila bi se, tu na njegovim vratima. Poslednjeg puta se to dakle nije dogodilo, poslednji put je bio drugačiji od svih prethodnih. Poslednji put je bilo definitivno.

A sada, sada kad više nije očekivao, sada kad više nije morao da očekuje zato što su deca bila dovoljno velika da mogu bez nje, a on dovoljno star da može da prođe kao mlad udovac, pozvonila mu je na vrata kao da je to najobičnija stvar na svetu. Što možda i jeste bila. Ona je i dalje majka njegove dece. Živela je ovde godinama, prvo samo s njim, zatim s njim i s devojkicama. Možda je samo htela da proveri kako su joj stvari, da se divi njegovoj jabuci, koja je zaista prilično porasla.

Gledao je u ženu koja je tvrdila da joj je on uništio život, ne samo uništio već i oteo. Nije joj dopustio da živi. Kao mađioničar je učinio da joj život nestane, triput duni i nema ga. Želela ga je nazad, taj svoj život. Zbog toga je otišla. Izašla je iz kuće poput dama i gospode iz agencije za prava stanara, mirno, ali kivno. On je još vikao za njom: „Da ti pozovem taksi?“ Ali ona je rekla: „Tramvajem ću.“ Nakon toga je zatvorio vrata i seo u dnevnu sobu, s novinama u krilu.

„Pomislila sam: idem malo da vidim kako si“, rekla je i sklonila pramen kose s lica. Po glasu joj se čulo da je nervozna iako ništa nije ukazivalo na to: njeni pokreti, način na koji je tu stajala, samouvereno, sasvim uverena da je ovo pravi trenutak da se proveri kako stoje stvari s njenom porodicom, da od svih večeri nije mogla bolje da izabere, s blagim osmehom oko usana, naočarima za sunce na glavi. Baš kao i on. Možda je triput prošla pored kuće pre nego što se odvažila da pozvoni. Verovatno se još pre nekoliko nedelja vratila u Amsterdam i krišom ga gledala kako ide na posao, kako vuče kese iz nabavke, kako uveče prati Tirzu do bicikla kada ide kasno kod dečka. I kako bi on onda odugovlačio i ostajao da stoji i gleda prvo kako Tirza odlazi na biciklu, a zatim svoju ulicu i park, to je supruga videla.

Čovek ispred svoje kuće. To je on bio takvih večeri. Ne, čovek u godinama ispred svoje kuće. Pred ogledalom u kupatilu spoznao je šta znači gledati u nešto što je prošlo. I to je bilo rasterećenje. Tešilo ga je to što je njegovo postojanje sada iza njega. Ako bi dovoljno dugo tražio, mogao bi da pronađe život u svojoj prošlosti.

I to je supruga mogla da zna. Sve je ona mogla da zna, smatrao je Hofmester. I stoga ga je još više čudilo to što je ove večeri učinila ono što je trebalo da učini ranije ili da

zauvek odustane: pozvonila, stala na prag sa svojim crvenim koferom na točkiće.

Nije mu bilo jasno šta želi od njega. Neće biti da je seks. Oličenje majčinstva nikada nije bila. Nije mogla da zna da je naučio tako dobro da kuva. To se dogodilo nakon njenog odlaska. Šta je u ovom trenutku njegovog života još moglo da se traži od njega? Zbog čega god da se vratila, zbog njega nije. Ne zbog onoga što je on sad. Zbog onoga što je bio? Ali ono što je bio, što su bili, ne može se ponoviti. Kako god da se okrene, došla je prekasno.

Sklonio je ruku sa zida. Gledao je u nju. Rad u bašti je ostavio tragove. Još uvek je tragao za pravim stavom. Želeo je da ostavi utisak čoveka koji ćaska s poštarom, zainteresovan, ali i pomalo odsutan, kako to već ide kad pričaš s poštarom.

Ljudi odlaze s razlogom, to je sigurno. A i vraćaju se s razlogom. Ne pojaviš se slučajno na vratima nakon tri godine. Ako je ovo nadahnuće, šta bi onda trebalo da bude ostatak života?

Trebalo je samo jednostavno da je pita šta želi od njega. Na trenutak se razmišljao da kaže: „Je l' nešto hitno? Treba da stavim nešto u renu.“

Nije zatvorila vrata. Hofmester je gledao pored nje, na ulicu.

„Čime si došla?“, pitao je. Napravio je korak napred, obišao ju je, pomirisao, napravio još par koraka i našao se napolju. Pogledao je levo, pogledao je desno. Ulica je bila prazna. Kao da je očekivao još i ljubavnika, koji je uredno čekao napolju dok ona završi inspekciju. Lep muškarac plavih očiju. Mladolik. Onaj tip za koga je požuda neprijatnost kojom mu drugi svakodnevno dosađuju. Poznavao je taj tip ljudi, posećivali su ga u snovima, ispunjavali su istoriju njegovog

života: drugi muškarac koji je ostao nevidljiv, ali koji je ipak uvek bio tu, svake sekunde u danu.

Dalje na čošku neko dete se igralo teniskom lopticom. Nema ljubavnika. Nema mladalačke ljubavi. Rano letnje veče. Kao što su i mnoge druge večeri. Obećanje otopljanja, toplote, vlage i sparine, odlično za ljubitelje sunca. Hofmester nije bio ljubitelj sunca.

„Taksijem“, rekla je.

Zatim se vratio unutra i zatvorio vrata. Podigao je reklamni letak. Šta joj treba? Šta je došla da zahteva? Deca su prevelika. Ona više nisu ničija. Imaju momke o kojima ozbiljno govore i još ozbiljnije razmišljaju. Momke s kojima mogu da zamisle da protraće ostatak svojih života. Već je uhvatio razgovore o veridbama, i to nimalo ironične. S prstenjem. Brak je krenuo u ofanzivu. Bila je to neuništiva institucija. Ni rat nije mogao protiv nje. Atomska bomba, možda ona.

Ipak, suprugine oči protivrečile su njegovoj zadržci. Gledala ga je prijateljski, gotovo nežno. Nije izgledala ljutito ili rezervisano, možda nije došla da nešto zahteva. Bila je, nije mogao da se pretvara da nije to primetio, ganuta.

Videla je svoju prošlost, pretpostavljao je. I pomislila je: bože, da li je moguće da sam toliko godina ovde živela? Da li je ovo čovek s kojim sam provela više od dve decenije, s prekidima, ali svejedno? Da li je ovo bio moj život? Videla je nešto što je bilo nepogrešivo njeno, a što, uprkos tome, nije mogla da prepozna.

Ovaj ponovni susret probudio je u Hofmesteru čežnju za kiotanjem. Za dugim i glasnim smejanjem kako bi se oslobodio napetosti s kojom nije znao šta će. Neprijatnost se prvo ispoljava neprimetnim smeškom, kasnije tišinom, potom seksom, a onda se vraća tišina. Smeh koji bi sve nadvladao, uključujući i prošlost, izostao je. Na licu mu se nije pojavio čak ni smešak.

Sada kad je majka njegovih ćerki nakon mnogo godina ponovo stajala naspram njega, setio se Tirzinog rođenja. Čekanja u bolnici. Nijedan apartman nije bio slobodan. Dese-tak žena je te noći odlučilo da se istovremeno porodi. Otišao je kući rano ujutru. Nije mogao. Pobegao je od krvi i kod kuće je namestio kolenku, čekajući poziv iz bolnice.

„Dolaziš izdaleka?“

„Sa železničke stanice.“

Komšiluk ih je ogovarao zbog njenog odlaska. Mesecima. Nisu mogli da se zaustave. Progresivni su, mrze imperijalizam, ali nisu želeli da se odreknu svog prava na ogovaranje. Zbog ponosa se što je više moguće zauzimao za nju kada bi trač stigao do njega u mesari, piljarnici ili jednostavno na ulici. „Ionako nije išlo“, imao je običaj da kaže. „Ovako je mnogo bolje za decu.“ Hofmester se pretvarao da je sve prošlo prema planu. Obavio je suprugin nestanak blagom ironijom. A ako bi ga ljudi pitali zar devojčicama nije teško, sa osmehom bi rekao: „Veliki deo odeće joj je i dalje kod mene u ormaru, tako da će se ovih dana sigurno ponovo pojaviti u životu svoje dece.“

Ali do tog pojavljivanja nije došlo uprkos odeći. Sve do te večeri, pre šest dana.

Još je prilično dobro izgledala, smatrao je. Manje napadno našminkana. Tamnija, to svakako, kao da je redovno išla u solarijum.

„Jesam li došla u nezgodnom trenutku?“ Postavila je pitanje bez приметnog podsmeha.

Ponovo je pogledao u njen kofer. I on je izgledao prilično dobro. Nakon svih tih godina.

„Kuvam, ali ne bi se moglo reći da je baš nezgodan trenutak. Hoću da kažem, šta znači nezgodno?“

Zakoračila je ka njemu, kao da želi da ga zagrlji. Stisnula mu je ruku, snažno.

„Pitala sam se kako si“, rekla je. „I kako je Tirza.“ Na pomen tog imena na licu joj se pojavio sitan, tužan osmeh. A on se zgrčio kada je čuo ime svoje mlađe ćerke, kao da ga je neko bičem jako udario po leđima.

Tirza, kako bi mogla da bude Tirza?

To što je video bila je ganutost. Otišla je, ali očigledno joj je ipak nešto nedostajalo. Nedostajao je deo njenog života. Jednog dana više nije mogla da vidi kako joj ćerke odrastaju. Pubertet svoje mlađe ćerke poznavala je prevashodno iz priče, a možda čak ni tako.

A sada kad je s tom ćerkom stala oči u oči, uvidela je posledice svog života.

Pustila mu je ruku.

Hofmester je što neprimetnije obrisao ruku o pantalone. Tuđ znoj ga je činio nervoznim. To mu je već bilo suviše intimno. Što je ovaj drugi izgledao manje ranjivo, to mu je bilo lakše da bude grabljivica. Ako je nešto naučio u svom životu stanodavca, to je da podstanar ne sme da postane čovek, jer ljudi te čine slabim. Popuštaš, kažeš: „Popraviću ovo, popraviću ono, nov krevet, nema problema. Nov ormar, zašto da ne?“ Hofmester je gornji sprat izdavao namešten. Nameštaj mu je omogućavao da po potrebi izbaci podstanara bez previše pravnih zavrzlama. Samo zbog toga podstanar nije smeo da postane čovek, jer onda bi te obuzela osećanja, poput štucavice, i ne bi više mogao bezobzirno da se otarasiš podstanara. Slabost, grozio se slabosti. Mrzeo ju je.

Suprugin znoj bio je ranjiv znoj. Zato je morao biti obrišan. Gledao je iza sebe kao da je očekivao da će Tirza tamo stajati, ali Tirze nije bilo. Telefonirala je gore u svojoj sobi. Ili je bila u kuhinji i u tišini prisluškiivala razgovor. Kao iskusan

špijun. Ponovo se prisetio dana, sati koji su prethodili njenom rođenju. Čudno je to što njeno rođenje pamti bolje od rođenja starije ćerke. Setio se čak i ginekologovog lica. Čoveka kome je kasnije odneo flašu dobrog vina, flašu od sigurno trideset guldena, s Tirzom u rukama. „Evo je“, rekao je i pokazao čoveku izgužvanu bebu sa smeđim pramenovima kose, poput mnogih zgužvanih beba. Tirza je na svet došla naborana i dugo je potrajalo pre nego što su nabori nestali. Ginekolog je uzeo vino i pozeleo ocu mnogo sreće. Zatim je dodao: „Teški porođaji često donesu nešto lepo, nešto veoma posebno.“ Ginekolog je imao izraz lica kao da odaje tajnu zanata.

„Dobro je“, rekao je Hofmester. Preko ruke mu je visila krpa, u levoj šaci je držao letak koji je nekoliko puta presavio i zatim ga rasejano stavio u džep od pantalona.

„Dobro je“, ponovio je. „Tirza je položila. Dve devetke. Osmice. Samo jedna sedmica. Ništa niže od sedmice. Sledeće nedelje pravi žurku.“

Ispricao je to ponosno, ali kada je završio priču, uvideo je koliko je apsurdno što to mora da priča Tirzinoj majci. Ovo je dakle bio razlog zbog kog je komšiluk ogovarao nju, a verovatno i njega. Ne smeš da se otuđiš od svoje dece. Ona od tebe smeju, ali ti od njih ne.

Sada kad u rukama više nije imao letak, mogao je do mile volje da vuče donju usnu, što je često radio kada nešto ne razume, kada nešto ne može da dokuči.

„Baš fino“, rekla je. „Te devetke. Ali nisam ništa drugo ni očekivala. Iz čega?“

„Šta iz čega?“

„Iz čega je dobila te devetke?“

„Iz latinskog. I iz istorije. Zar nisi znala? Nisi ništa čula? Baš ništa?“

Začudilo ga je njeno neznanje, čak ga je pomalo i nerviralo. Neko ko je odlučio da se vrati, pa makar i privremeno, mogao je diskretno da se informiše o poslednjem stanju stvari u vezi sa svojim ćerkama i mužem. Ovaj povratak je, kao i mnogo toga u njenom životu, sigurno bio ishitren.

„Od koga je trebalo da čujem? Od Ibi? S njom dugo nisam razgovarala. Uopšte ne zove.“

Video je kako gleda u ruku koja mu se nalazila na donjoj usni. Znao je da je nervira taj njegov stari tik i prestao je.

Uopšte ne zove. Supruga je smatrala da deca nju treba da zovu, a ne obrnuto. Reč je o njoj.

„Ako ne smetam“, rekla je, „hoćemo li onda unutra?“

U hodniku je zaista bilo sve neprijatnije.

„Uđi“, rekao je. „Samo što sam stavio nešto u rernu. Hoću da kažem... Nije više u rerni, ali bilo je.“

Pogledala ga je. U ruci je već držala dršku kofera kako bi ga prevukla do sobe, ali u tom trenutku ga je pustila i rekla: „Jasno mi je šta hoćeš da kažeš. Znam tačno šta hoćeš da kažeš. Ti si kao, pa sad, kao i uvek. Nisi se promenio.“

Hrišćani i ostali vernici na to nisu računali. Da bi ponovni susret s mrtvima u raju jednom mogao da preraste u najneprijatniju avanturu. Uljudni razgovori na nebu. Rukovanje koje je moralo biti zagrljaj.

Ćutke joj je pomogao da skine jaknu, svetloplavu kabanicu koja mu nije bila poznata. To nije bila jeftina jakna, to je odmah video. Nije volela jeftine stvari. Pažljivo je okačio jaknu.

Polako se smirio. Hofmester je ponovo sve držao pod kontrolom. To je život. Ljudi su nestajali i ponekad bi se vratili, jedne večeri u rano leto. Baš u trenutku kad vadiš jelo iz rerne, ali oni to nisu mogli da znaju. Kad pogledaš unazad, nestaje pažljivo planiranje, trenuci nadahnuća postaju

vidljivi, slučajnosti izbijaju na površinu, gde god pogledaš, vlada sticaj okolnosti.

Baš sada kad je on postao oličenje smirenosti i mira, činilo se da ona okleva.

„Je l' ima neko?“, pitala je. „Imaš li nekog?“

Hofmester je čuo kako njegova mlađa ćerka dolazi iz kuhinje. Kao što je i mislio, prislušivala je. Radoznalost je znak inteligencije, ali inteligentno dete znači i da roditelji stalno moraju biti na oprezu. S inteligentnim detetom se nikad ne zna ko koga pravi ludim. Tirza je ocu uputila prezriv pogled i popela se uz stepenice. Pored majke, pored majčine plave kabanice koja je tako upadljivo visila na čiviluku.

„Imam li nekog?“, upitao je Hofmester kada je ćerka glasno zalupila vratima svoje sobe. Nasmejao se. „Imam li nekog? Ne baš. Ne. Živim ovde s Tirzom. Ona naravno jeste neko, ali ne u tom smislu u kom ti pitaš.“ Hofmester se i dalje smejao. Nije mogao da prestane, bilo ga je sramota. „Dođi unutra“, rekao je kada se najzad ismejao. Poveo ju je u dnevnu sobu. Zastao je kod kauča, ali ona nije sela. Okrenula se, kao da je želela sve dobro da pogleda. Kao da je ipak bio neko drugi, neki stranac, u ovoj sobi u kojoj je tako dugo živela, gde je večerima sedela s njim, samim ili s gostima, gde je pravila zabave, gde je stavljala kolvke i ogradice, gde su njene ćerke puzale po podu, gde je ponekad slikala mrtvu prirodu.

„Nije se mnogo toga promenilo“, rekla je. „Nisi ni ti. Kao što sam već rekla. Nepromenjeno zapravo. Je l' okrećeno?“

„Polica za knjige je nova. Kao što možeš da vidiš. I ona tamo stolica. Tirza je birala. Ponešto se jeste promenilo.“ Svesno je ignorisao njeno pitanje. Ko se ponaša kao da nije čuo pitanje, ne može ni da se izleti. Kao stanodavac većinu pitanja nije čuo. Rastrojenost je bila izgovor koji je mogao da koristi godinama.

Nije pogledala stolicu koju je Tirza izabrala, niti policu za knjige. Stala je tik ispred njega, proučavala je Hofmestera. Kao neku sliku u muzeju koju znaš samo s razglednica i iz kataloga, i sada kad se nalaziš direktno naspram originala, pokušavaš da razumeš zašto odjednom jedna sitnica nije kako treba. Ne mnogo, jedna sitnica.

„Nije krečeno“, rekla je nakon nekoliko sekundi. „Vidim, sve polako žuti. Ne održavaš kako treba, iznutra. Kuća treba da se održava i iznutra. Ali o sebi si dobro brinuo.“

Zvučala je zadovoljno, ali istovremeno i iznenađeno. Šta je očekivala? Alkoholičara? Bolesnika? Drhtave ruke, nestabilnu veštačku vilicu? Olupinu s trenucima lucidnosti? Koja u tim trenucima lucidnosti nema pametnija posla nego da sve okreči, izlakira parket i promeni kanalizacione cevi?

To što je umeo da se snađe bez nje očigledno je prevazišlo njena očekivanja, ali ju je i razočaralo. Kao što ju je razočarao i nedostatak boje na zidovima.

Postojalo je nešto više od slučajne sličnosti između podstanara i supruge. Oboje bi uvek pronašli neko parče plafona koje je potrebno okrečiti, uvek bi nabasali na nešto u kući što je bilo zrelo za menjanje. Nisu imali pojma o novcu. Nisu mogli ni da zamisle koliko radnici danas traže za sat posla. Uvek bi bila neka žalba, u slučaju supruge, žalba koja se ponekad maskirala u ljubav.

Zakoračila je unazad. „Jesi li srećan što me vidiš?“, upitala ga je.

Pitanje ga je prepalilo. Pitanje ga je savladalo.

„Srećan“, rekao je Hofmester. Pogledao je na sat. „Da, srećan sam, ali i kuvam. Da sam znao da ćeš doći, napravio bih više. Mogla si da pozoveš. Broj je ostao isti. Ali...“ Nakratko je zastao, ne zbog emocija, već zbog toga što je morao da

smisli šta je zapravo želeo da kaže. „Lepo je videti te. Ipak te zanima, mene u svakom slučaju zanima.“

Hofmestera je iznenadilo to što mu iz usta nisu izlazile reči koje je očekivao da će izgovoriti pri ponovnom susretu s ovom ženom, nisu mu ni pale na pamet. Sada kad je najzad mogao da ih izgovori, zaboravio ih je. Hteo je da ispadne šarmantan. Jak. Trska ne samo da nije prelomljena već nije čak ni stučena.¹

„Šta te zanima?“

„Ti“, rekao je. „Kako si. Šta radiš. Kako živiš. Šta ti se dešavalo.“

„Kako živim? Zašto onda nikad nisi pozvao? Za te tri godine. Ispričala bih ti, znaš. Do detalja. Ništa ne bih krila. Samo da si se potrudio da pozoveš.“

Tipično. Ona je nestala i ona je očekivala da drugi za njom trče da bi se informisali kako živi i kako bi pitali da li joj još nešto i treba.

„To mi nije delovalo u redu“, rekao je Hofmester. „Da te pozovem. Nisam želeo da se namećem. Ako si mnogo gladna, mogu da ispržim još jedno jaje. Osim toga, nisam imao tvoj novi broj.“

„Nisam došla da jedem“, rekla je i sela na kauč na kom je godinama sedela. Hofmester ga je bio odneo da se tapacira. Tirza je izabrala kožu. Mnogo toga je birao zajedno s Tirzom.

„Nešto drugo, ako nećeš jaje?“

„Jergene, nisam gladna.“ Nije to rekla, već je izričito ustanovila.

„Ne moraš biti gladna da bi jela. Pravim svoj čuveni specijalitet iz rerne. Tirzine drugarice ga obožavaju. Ne jedemo

¹ Prema Jevandelju po Mateju 12,20 (Novi zavet): „Trsku stučenu neće prelomiti i žižak tinjajući neće ugastiti dokle ne dovede pravdu do pobjede.“ i Knjizi proroka Isajje 42,3 (Stari zavet): „Trsku stučenu neće prelomiti, i sveštilo koje se puši neće ugastiti; javljaće sud po istini.“ (Prim. prev.)

zato što smo gladni, jedemo zato što je vreme za jelo.“ Rekao je to kao učitelj koji pokušava da nahvali knjigu za koju zna da će je učenici ipak mrzeti.

Taj ton joj je sigurno bio poznat, ispravljački ton, ton nekoga ko je svoj život uredio tako da druge hvata u grešci. „Ja ne“, rekla je. „Ja više ne jedem zato što je vreme da se jede. Ne sledim više idiotska pravila. Jedem kad mi se jede. Nisam došla zbog tvog specijaliteta.“

Zatim je zapalila cigaretu. Tašna joj je bila nova. Trunčicu suviše moderna i mladalačka za njene godine. S puno ukrasa. Hofmester je pomislio na tašnice Tirzinih drugarica. Rano ujutru, nakon žurki, stajale bi u kuhinji sa svojim tašnicama, s perlicama, komadićima stakla, danas je sve moglo da bude ukras. Hofmester bi se izvinio kada bi ušao u kuhinju u pidžami i zatekao Tirzu s drugaricama u veselom raspoloženju; smrdelo je na dim, a ponekad i na pokvarenu hranu. Tada bi brzo sipao čašu mleka ili bi uzeo jabuku iz činije s voćem i pobegao nazad u svoju spavaću sobu, ili bi, leti kad je lepo vreme, otišao u šupu, gde bi seo pored grabulja i motorne testere i čekao da devojke odu u krevet ili svojim kućama. Tirza je bila popularna. Dešavalo se da u kupatilu zatekne nepoznate momke, momke koje nije poznao i koji mu nisu bili ni predstavljeni, ali koji su ostajali da prenoće. Momci koje je Hofmester morao da pita: „Hoćeš li peškir?“ Zato što je Tirza čvrsto spavala. Jednom kada zaspi, ništa nije moglo da je probudi. Momci su se uvek budili ranije od njegove ćerke. Nisu mirisale baš sveže te prilike koje je s vremena na vreme zaticao u kupatilu. Ono što je Tirzinim momcima bilo zajedničko jeste vonj. Ali sada je imala ozbiljnog dečka, a Hofmester još nije bio u prilici da ustanovi da li smrdi. Plašio se najgoreg.

„Opet pušiš“, rekao je i dalje gledajući u tašnu.